10.6.2025 Lakivaliokunta Anna-Liisa Sandvik

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain muuttaminen

HE 53/2025 vp

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Avolaitokseen sijoittaminen 1/2

- Esityksen tavoitteena on varmistaa, ettei avolaitokseen sijoiteta vankeja, joiden arvioidaan jatkavan rikollista toimintaa taikka vaarantavan turvallisuutta
- Avolaitokseen voidaan sijoittaa joko suoraan vapaudesta tai vanki voidaan myöhemmin siirtää suljetusta vankilasta avolaitokseen
- Avolaitokseen sijoitetaan vain, jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Jo nykyisin päätöksenteossa otetaan useita turvallisuusseikkoja huomioon ja onnistutaan hyvin.
- Hallitusohjelman mukaisesti on kuitenkin syytä täsmentää sijoitteluperusteita ja selventää käytäntöä
- Turvallisuusnäkökulman vahvistamisella on merkitystä muiden avolaitoksessa olevien vankien sekä henkilökunnan kannalta
  - Esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen kytkeytyneet vangit voivat painostaa muita vankeja
  - Avolaitoksessa henkilökunnan voi olla vaikeampi havaita tällaista painostamista ja muuta vaikuttamista
- Nykyistä selvemmin avolaitokseen ei jatkossa sijoitettaisi:
  - Järjestäytyneeseen rikollisuuteen kytkeytyviä henkilöitä
  - Erittäin vaarallisia rikoksenuusijoita, joita tyypillisimmin ovat yhdistelmärangaistukseen tuomitut. Heidän kohdallaan päätösharkinta tehtäisiin korostetun huolellisesti
- Kiinnitettäisiin huomiota vankeihin, joilla on korkeampi riski käyttää väkivaltaa tai uusia rikoksia
- Esityksessä säilytetään tapauskohtainen harkinta. Sijoitusmahdollisuutta ei kategorisesti poissuljeta miltään vankiryhmältä.
  - Suunnitelmallisen, hallitun ja vaiheittaisen vapauttamisen merkitys kunkin vangin kohdalla arvioidaan edelleen

Avolaitokseen sijoittaminen 2/2

- Muutoksen takia avolaitokseen sijoittamisen kynnys todennäköisesti nousee järjestäytyneeseen rikollisuuteen kytkeytyneiden tai yhdistelmärangaistukseen tuomittujen kohdalla.
  - Jo nykyisin ns. jr-vankeja ei lähtökohtaisesti ole sijoitettu avolaitokseen. Jos vanki on uskottavasti irtautunut rikollisesta elämäntavasta, sijoitusta voidaan harkita. Tätä käytäntöä vahvistettaisiin nykyisestä.
  - Yhdistelmärangaistusta suorittavia on sijoitettu avolaitokseen. Osa sijoituksista on onnistunut ja osa ei, jolloin vanki on siirretty takaisin suljettuun laitokseen.
  - Yhdistelmärangaistusta suorittavien kohdalla jatkossa punnittaisiin korostetun huolellisesti toisaalta arvioitua vaarallisuutta sekä toisaalta vaiheittaisen vapauttamisprosessin ja vapautumiseen liittyvien tukitoimien merkitystä uusintarikollisuuden ehkäisyssä
- Muutos koskee rajattua, jo seuraamusta suorittavaa vankiryhmää. Ei lisävankipaikkojen tarvetta.
- Sijoittamispäätös tehtäisiin jatkossa aina toistaiseksi. Ehdotus olisi selkeyttävä, koska määräaikaisten päätösten laatimisessa on havaittu ongelmia. Lisäksi määräaikainen päätös on voinut aiheuttaa vangille epäselvyyttä siitä, missä vankilassa hän tulee jatkossa suorittamaan vankeusrangaistustaan.
- Avolaitokseen siirron mahdollisuus huomioitaisiin jo rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa, jolloin vangin voi olla helpompi mieltää omat mahdollisuutensa päästä avolaitossijoitukseen. Tämä voi kannustaa vankia rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden työstämiseen.
- Avolaitokseen pääseminen vaikuttaa olennaisesti vangin oikeuksiin ja velvollisuuksiin, koska olosuhteet ovat erilaiset suljettuun vankilaan verrattuna.

Varmuusosastolle sijoittaminen 1/2

- Sijoitusedellytykset vastaisivat nykyistä paremmin luonnetta turvaamistoimenpiteenä
- Tavoitteena on tulevan rikollisuuden tai vankilaturvallisuutta vakavasti vaarantavan toiminnan estäminen. Puututtaisiin erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan.
- Osastolle voitaisiin sijoittaa, jos se on välttämätöntä pykälässä säädetyn toiminnan estämiseksi
  - Sijoittamiskynnys on korkea, eikä se muuttuisi olennaisesti. Välttämättömyys ei tiukentaisi kynnystä.
  - Välttämättömyys viittaa viimesijaisuuteen, jolloin tulisi arvioida, voidaanko vangin toimintaan ensin puuttua lievemmin keinoin (esim. jokin muu osastosijoitus)
  - Välttämättömyys on perusteltu kynnys, koska varmuusosastolla oikeuksiin puututaan merkittävästi ja osaston olosuhteet ovat hyvin rajoitetut
- Keskeisin muutos on, että sijoitusperusteeksi säädettäisiin rikollisen toiminnan jatkamisen estäminen
  - Enää ei arvioitaisi rikostunnusmerkistön täyttymistä, vaan tehtäisiin yleisempi kokonaisarvio vangin toiminnasta
  - Rikollisen toiminnan jatkaminen on vakiintunut, täsmällinen ja tarkkarajainen termi lainsäädännössä
  - Yksittäisen vangin kohdalla olisi oltava konkreettinen peruste – esimerkiksi vihjetieto tms. – jonka nojalla rikollisen toiminnan jatkamista voidaan pitää todennäköisenä
  - Koska kyse on turvaamistoimesta, jolla pyritään estämään mahdollista toimintaa, riittäisi todennäköisyys

Varmuusosastolle sijoittaminen 2/2

- Muut sijoitteluperusteet olisivat pitkälti nykytilan kaltaiset
- Tutkintavanki voitaisiin sijoittaa osastolle samoin perustein kuin vankeusvanki
- Käytännössä tutkintavangeille olisi oma varmuusosasto
- Osastolle ei enää sijoitettaisi vangin oman turvallisuuden takaamiseksi, koska varmuusosastosijoitus on ankara toimenpide oman turvallisuuden takaamiseksi
- Osastosijoitus merkitsee tietynlaista eristämistä, koska osasto toimii erillään muista osastoista. Kaikki toiminta järjestetään vain osastolla olevien kesken.
- Edellä mainitusta syystä sosiaaliset kontaktit jäävät hyvin vähäisiksi ja sijoitus voi vaikuttaa vangin terveyteen ja hyvinvointiin
- Jatkossa Vankiterveydenhuollon yksikölle ilmoitettaisiin säännönmukaisesti sijoituksesta. Vangin vointia seurataan varmuusosastolla olemisen ajan.
- Sijoittamisesta aiheutuvista rajoituksista säädettäisiin nykyistä täsmällisemmin

Muita keskeisiä ehdotuksia

- Puhelun kuuntelemista koskeva päätös voitaisiin tehdä kahden viikon määräajaksi
  - Sääntely yhtenäistettäisiin suhteessa kirjeen lukemiseen, jota koskeva päätös voidaan tehdä kahden viikon määräajaksi. Päätöksessä yksilöitäisiin puhelut, jotka kuuluvat päätöksen alaan.
  - Päätöksen voisi tehdä rikosseuraamusesimies, jos turvallisuudesta vastaava virkamies ei ole paikalla. Helpottaa toimintaa virka-ajan ulkopuolella
  - Tavoitteena puuttua nykyistä tehokkaammin rikolliseen viestintään
- Vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa ja poikkeusolosoissa olisi mahdollista olla ottamatta uusia vankeja vankilaan nykyistä tehokkaammin
  - Häiriötilanteen lisäksi häiriöstä olisi aiheuduttava sellaista haittaa, ettei täytäntöönpanon asianmukaisuutta voida turvata ilman vankiluvun alentamista
  - Lisäksi soveltamisala muuttuisi nykyiseen verrattuna
  - Rajoitukset voisivat koskea sakon muuntorangaistukseen tuomittuja ja alle kahden vuoden ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittuja. Rajoitukset koskisivat vain vapaalta vankilaan ilmoittumaan määrättyjä.

Yhteenveto

Vaikutukset kokoavasti

- Keskeiset vaikutukset kohdistuvat Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan
- Selkeytetään sijoittelupäätösten päätösharkintaa
- Parannetaan valmiuksia huolehtia vankilaturvallisuudesta
- Helpotetaan järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan puuttumista vankiloissa
- Esityksellä ei ole olennaisia taloudellisia vaikutuksia. Muutokset toteutetaan Rikosseuraamuslaitokselle jo varattujen määrärahojen puitteissa.
- Esitys ei aiheuta lisävankipaikkojen tarvetta.

Voimaantulo

- Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan keväällä 2026
- Aikaisintaan kahdeksan kuukauden kuluttua hyväksymisestä ja vahvistamisesta
- Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmään tarvittavat muutokset
- Tutkintavankien varmuusosaston perustamisen valmistelut

Kiitokset mielenkiinnostanne!

anna-liisa.sandvik@gov.fi

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET